

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBATSELA 2025

MEPUTSO: 80

NAKO: Diiri tše 2½

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 30.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Badišiša ditaelo tše ka šedi pele o thoma go araba dipotšišo.
2. O se ke wa leka go bala lephephe la dipotšišo ka moka. Lebelela diteng letlakaleng la bone gomme o laetše dinomoro tša dipotšišo tša dingwalo tšeo o ithutilego tšona lenyaga. Ka morago ga moo, bala dipotšišo tše gomme o kgethe tšeo o tlogo di araba.
3. Lephephe le le arotšwe ka DIKAROLO TŠE THARO:

KAROLO YA A:	Theto	(30)
KAROLO YA B:	Padi/Dingwalotšhaba	(25)
KAROLO YA C:	Papadi/Terama/Tiragatšo	(25)
4. Araba dipotšišo TŠE TLHANO: TŠE THARO KAROLONG YA A, E TEE KAROLONG YA B le E TEE KAROLONG YA C ka tsela ye e latelago:
 - KAROLO YA A: THETO
DIRETO TŠEO DI BONWEGO: Araba dipotšišo TŠE PEDI.
SERETO SEO SE SA BONWAGO: Araba potšišo ya KGAPELETŠO.
 - KAROLO YA B: PADI/DINGWALOTŠHABA
Araba potšišo E TEE ya padi goba E TEE ya dingwalotšhaba.
 - KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA/TIRAGATŠO
Araba potšišo E TEE.
5. KGETHO YA DIPOTŠIŠO GO KAROLO YA B (PADI/DINGWALOTŠHABA) LE KAROLONG YA C (PAPADI/TERAMA/TIRAGATŠO)
 - Araba dipotšišo ka dipuku tšeo o di badilego FELA.
 - Araba potšišo E TEE YE TELELE le E TEE YA DITSOPOLWA.
 - Ge o araba potšišo ye telele KAROLONG YA B, o swanelwa ke go araba ya ditsopolwa KAROLONG YA C.
 - Ge o araba potšišo ya ditsopolwa KAROLONG YA B, o swanelwa ke go araba ye telele KAROLONG YA C.
 - Šomiša lenanetekolo/lenanetshwayatshwayo go go hlahla.
6. BOTELELE BJA DIKARABO
 - Go potšišo ye telele ya karolo ya Theto, karabo e be mantšu a 250–300.
 - Go potšišo ye telele ya dikarolo tša Padi/Dingwalotšhaba le Papadi/Terama/Tiragatšo, karabo e be mantšu a 400–450.
 - Kabo ya meputso e tla šoma bjalo ka tlhahlo ya botelele bja karabo yeo e letetšwego go dipotšišo tša ditsopolwa.
 - Balekwa ba ikemišetše go fa karabothwi ka mokgwa wa maleba.
7. Latela ditaelo tšeo di hwetšwego mathomong a KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE ka kelohlolo.

8. Nomora dikarabo tša gago go swana thwii le ka fao dipotšišo di nomorilwego ka gona ka gare ga lephethe la dipotšišo....
9. Thoma KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE letlakaleng LE LEFSA.
10. Nako yeo e ukangwago ya go araba dipotšišo:
- KAROLO YA A: Metsotso ye 40
KAROLO YA B: Metsotso ye 55
KAROLO YA C: Metsotso ye 55
11. Ngwala ka bothakga le ka mongwalo wa go balega.

DITENG

KAROLO YA A: THETO			
Direto tseo di bonwego: Araba dipotšišo TŠE PEDI fela go tše di latelago.			
NOMORO YA POTŠIŠO	POTŠIŠO	MEPUTSO	NOMORO YA LETLAKALA
1. 'Thwagadima'	Potšišo ye telele	10	6
2. 'Ke llela go wena'	Potšišo ya setsopolwa	10	7
3. 'Sebobolane'	Potšišo ya setsopolwa	10	9
4. 'O mmagobanake'	Potšišo ya setsopolwa	10	10
LE			
Sereto seo se sa bonwego (Ke kgapeletšo)			
5. 'Phiri ya bošego'	Potšišo ya setsopolwa	10	11
ELA HLOKO: Mo KAROLONG YA B le YA C, araba potšišo E TEE ye telele le E TEE ya ditsopolwa. Ge o arabile potšišo ye telele KAROLONG YA B/C o swanetše go araba ya ditsopolwa go tšwa go KAROLO YA C/B. O swanetše go araba potšišo E TEE KAROLONG YA B le E TEE KAROLONG YA C.			
KAROLO YA B: PADI/DINGWALOTŠHABA			
PADI: Araba potšišo E TEE fela go tše di latelago.			
6. <i>Badimo ba boletše</i>	Potšišo ye telele	25	13
7. <i>Badimo ba boletše</i>	Potšišo ya ditsopolwa	25	13
8. <i>Kgalagalo tša setu</i>	Potšišo ye telele	25	16
9. <i>Kgalagalo tša setu</i>	Potšišo ya ditsopolwa	25	16
GOBA			
DINGWALOTŠHABA: Araba potšišo E TEE fela go tše di latelago.			
10. <i>Todi ya batlogolo</i>	Potšišo ye telele	25	18
11. <i>Todi ya batlogolo</i>	Potšišo ya ditsopolwa	25	20
KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA/TIRAGATŠO			
Araba potšišo E TEE fela go tše di latelago.			
12. <i>O iphihletšeng?</i>	Potšišo ye telele	25	23
13. <i>O iphihletšeng?</i>	Potšišo ya ditsopolwa	25	23
14. <i>Naga ga di etelane</i>	Potšišo ye telele	25	26
15. <i>Naga ga di etelane</i>	Potšišo ya ditsopolwa	25	26
16. <i>Lehufa</i>	Potšišo ye telele	25	29
17. <i>Lehufa</i>	Potšišo ya ditsopolwa	25	29

***ELA HLOKO:** Mo KAROLONG YA B le YA C, araba potšišo E TEE ye telele le E TEE ya ditsopolwa. O se ke wa araba dipotšišo TŠE PEDI tše ditelele goba TŠE PEDI tša ditsopolwa.

LENANETEKOLO/LENANETSHWAYATSHWAYO

Dira leswao la (✓) go lenanetekolo le le latelago go kgonthiśiša ge e ba o latetše ditaelo gabotse.

KAROLO	NOMORO YA DIPOTŠIŠO	PALO YA DIPOTŠIŠO TŠEO DI ARABJAGO	TSHWAYO (✓)
A: Theto (Direto tšeo di bonwego)	1–4	2	
A: Theto (Sereto seo se sa bonwago)	5	1	
B: Padi (Potšišo ye telele goba ya ditsopolwa) GOBA	6–9		
B: Dikanegelotšhaba (Potšišo ye telele goba ya ditsopolwa)	10–11	1	
C: Papadi/Terama/Tiragatšo (Potšišo ye telele goba ya ditsopolwa)	12–17	1	
<p>*ELA HLOKO: Mo KAROLONG YA B le C, hlokomela gore o arabile potšišo E TEE ye telele le E TEE ya ditsopolwa. O ka se arabe dipotšišo TŠE PEDI tše ditelele goba TŠE PEDI tša ditsopolwa.</p>			

KAROLO YA A: THETO**DIRETO TŠEO DI BONWEGO****MONTSHEPETŠABOŠEGO – M Mamabolo**

Araba dipotšišo TŠE PEDI fela.

POTŠIŠO YA 1: POTŠIŠO YE TELELE

Sekaseka tshwantšhokgopolo seretong se o lebeletše **tirišo ya mothofatšo**.

Botelele bja karabo e be mantšu a 250–300.

THWAGADIMA – LI Masenya

- 1 E nkamogile mphufutšo wa theka la ka,
- 2 E ile e nkamoga gwa hloka mokgoši gwa tamiša seetša,
- 3 Ya o latswa khulong e roroma e rarela le ngwako,
- 4 Ya phetha ka go o kgaola molala
- 5 E dutše e latswa magalagapa a ngwako e se na taba,
- 6 E eja bogale e ganetša bahlakodiši go tsena.
- 7 La gagwe la nkgola pelo la ntšhupetša Phafola e sa le ke betlwa,
- 8 Ka phaphaila le boreatseba badimo ba ntlhapa diatla,
- 9 Ka pitšeng e tee ka šupša ge go hlabana tša šaka,
- 10 Ka ithwala megono, ka bea khuru fase, ka sola kgadimataataa,
- 11 Ka molaetša o šele, e o fihlišitšego go Mmopi,
- 12 Ba mpea fase gobane ntwaga e na bothakga.
- 13 E rathile tladi ya lesehla ke seyamošate,
- 14 Bjokong bja phukubje ya ka gwa selaganya ya polao megopolo,
- 15 Puku ya nketa pele ya swara thipa ka bogaleng,
- 16 Fokothero: 'O se ke wa bolaya,'
- 17 Fokothero: 'Tšohle di na le nako ya tšona,'
- 18 Tša nthipa ditho, ka robega Mogopolo.
- 19 Mogopolo wa ikgata mehlala ka gadima morago,
- 20 Ka ipona molahlegi ke hloka marobalo,
- 21 Ngana ke tlile go lahla fase molepo,
- 22 Ka etša noga ka sekama ka go gwethegana,
- 23 Ka sepela bjalo ka segwagwa se se ponokago,
- 24 Nna le molekani tsela re tla dikišana ...

[Matl. 147–148]

[10]

POTŠIŠO YA 2: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Badišiša ditemanatheto tše ka tsenelelo gore o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

KE LLELA GO WENA – MJ Mojalefa

- 1 Ke tšere mašego a makgolokgolo,
- 2 Ke hlabile fase ka khuru;
- 3 Ke feditše masegare a masomesome,
- 4 Ke itimile tšohle ka thapelo;
- 5 Pelo ya ka e šulafetše šulafadifadi!

- 6 Re be re phaphula le nagalegopagopane,
- 7 Re eja ditala bjalo ka pudi,
- 8 Re enwa re sa fetša meroto,
- 9 Kholofedišo ra beelwa pelwanatšhwaana.

- 10 Legare ka mašomapeolo la sega
- 11 Sesego, sesego sa gona ka goma ka dithama;
- 12 Diphilisi ra komišwa bobedi, gona fao
- 13 Kholofedišo le gona ya ba kholofedišo.

- 14 Re rile go bona lebalana le fetile,
- 15 Lethabo la kaka lethabo,
- 16 Meduduetšo ya goma ka dithaba
- 17 Ya swara le legodimo ka diatla.

- 18 Kgwedisenyane ya hloka swele;
- 19 Go phadilwe ke go goma tseleng;
- 20 A latolwa le ke mmagongwana:
- 21 Ke motho mang wa leihlo phatleng?

- 22 Ke tau mang ye lena ge le di bona?
- 23 Ge eba thapelo ya ka e bile seo,
- 24 Aowa Morena, a a fole –
- 25 A fole bjalo ka ge ke lletše go Wena!
- 26 Ke sa llela go Wena Morena!

[Matl. 48–49]

2.1 Go tšwa temanathetong ya 1, tsopola mehlala ya:

2.1.1 Poeletšo (1)

2.1.2 Papadišantšu (1)

2.2 Akaretša temanatheto ya 2 ka dintlha TŠE PEDI. (2)

2.3 Ka dintlha TŠE PEDI laetša ka mo sereti se tšweleditšego kgetho le tirišo ya mantšu temanathetong ya 3. (2)

- 2.4 Hlaloša ka fao sereti se dirišitšego pebofatšo le pheteletšo temanathetong ya 4. (2)
- 2.5 Utolla maikutlo a gago o lebeletše temanatheto ya 6. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 3: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Bala sereto se ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

SEBOBOLANE – RJ Thoka

- 1 O kgona bjang wena sebobolane?
- 2 O kgona bjang go bolela o le noši?
- 3 Gona go ba mantikinyane o kgona bjang
- 4 Etšwe o se na molomo le matsogo?

- 5 O kgona bjang go ba le bagwera ba bantši?
- 6 Gona o kgona bjang go hloka bagaditšong
- 7 Ka baka la lehutšo le botho bja gago?
- 8 Ruri o sephedi sa go makatša.

- 9 O kgona bjang go thekga dipelo tša batho?
- 10 Wa kgothatsa batho ka moka manyaming?
- 11 Wa homotša ba ba llaago?
- 12 Wa boelantšha malapa a banna le basadi?

- 13 Ruri o tšhipi ya mehlolo lefaseng,
- 14 O kgona go kgobokanya maikutlo a batho go wena,
- 15 Wa ntšha dillo tša bona marathana,
- 16 Ka wena bophelo bja ba thitelo.

- 17 O kgona malapa a go engwego ka maoto,
- 18 Wa otlolla makunutu a ona,
- 19 Sephiri wa tšea wa bea pepeneneng,
- 20 Gwa šala e le lethabo go binwa dihosana.

[Letl. 92]

- 3.1 Go tšwa mothalotheong wa 3 le 4 efa ditlabelatheto tšeo di tšweletšago bose bja seyalemoya. (2)
- 3.2 Hlaloša dikgopolo tšeo di tšweletšwago ke methalotheo ya 5 le 6. (2)
- 3.3 Hlaloša sebopego sa ka ntle sa sereto se o lebeletše ditemanatheto. (2)
- 3.4 Hlaloša tirišo ya mothofatšo mothalotheong wa 16. (2)
- 3.5 Re alele molaetša wo o tšweletšwago ke sereto se. (1)
- 3.6 Na o a dumela gore sereto se ke thetotumišo? Fahlela karabo ya gago. (1)

[10]

POTŠIŠO YA 4: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Badišiša sereto se gore o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

O MMAGOBANAKE – PM Mashilo

- 1 Ke go teile serokaphatla bokgarebeng
- 2 O le naledi ya go takuma mello,
- 3 O takuma tšhebelesane tša Makgowa,
- 4 Ka go bona ka ihlo la leratorato.
- 5 O mmagobanake!

- 6 Ramasedi ke mo fa tebogo
- 7 Gobane ka wena ke filwe gauta,
- 8 Ke filwe tlapanhlokwa la Toitše,
- 9 Ke filwe kgagarakgolo ya bja ka bophelo.
- 10 O mmagobanake!

- 11 O mpeile pšheregehle ka fera seseka,
- 12 Wa mpea hubeng sa leratorato,
- 13 Wa mpea gaegae ga mahlaku
- 14 Lapeng la khutšo setukaletshabo.
- 15 O mmagobanake! ...

[Letl.132]

4.1 Go tšwa temanathetong ya 1 tsopola dikgopolo tša go laetša gore:

4.1.1 Seretwa se be se le botse. (1)

4.1.2 Sereti se a mo rata. (1)

4.2 Laetša o be ofe tirišo ya seka se se dirišitšwego temanathetong ya 1. (2)

4.3 Hlaloša sebopego sa ka ntle sa sereto se o lebeletše methalotheto. (2)

4.4 Sereti se šupa eng ka sebokantšu mothalotheetong wa 14? (2)

4.5 Utolla maikutlo a sereti mabapi le diteng tša sereto se. (2)

[10]**LE**

SERETO SEO SE SA BONWAGO (KE KGAPLETŠO)**DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA – DM Kgobe****POTŠIŠO YA 5: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**

Bala ditemanatheto tše ka tlhokomelo gore o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

PHIRI YA BOŠEGO – HMC Maebela-Mohlala

- 1 O agile thokong efe ya lefase wena morwa motho?
- 2 Re putukile gohle lefaseng,
- 3 Sa gago segola sa re le mpone kae?
- 4 O sepela kae re sa ke re kopana tseleng?
- 5 O fofa sebakeng goba o sesa lewatleng?
- 6 Nonyana di fakasela lefaufaug tša robala dihlageng.
- 7 Tša meetse dibatana di dula makutleng.
- 8 Leina o phoofolo eupša ga o na segola.
- 9 O a re gakantšha, o re gana le ditaba.
- 10 Ge go se bjalo o leobu o šatoga mmala.
- 11 Tšwa leopeng morwa thobela,
- 12 Re tsebe go itia bonyatši re hlabile fase ka tolwane.
- 13 O setumo sa makwalakgole.
- 14 Magoši ka moka ba a go boifa,
- 15 Ka ge ba kwele ka hlokwa la tsela,
- 16 Gore magomo o gapa ka šiši.
- 17 Tšhoša, o swere dira ga di bonwe
- 18 Gobane wa tšwa dira o a lomeletša.
- 19 O re ge o tla ntlabela lefeela e be o boa difokeng,
- 20 Moo o šiilego mmagokgoši a ikgonere.
- 21 O re setlelang dipelo, ge o sa ke o re go lekane?
- 22 O ka be o eja o etshwa disohlo mosepelo.
- 23 O reng o sa je mere o gomela,
- 24 Mola la gosasa le lona le tlile go hlwa?
- 25 Ka ge kgomo o sa rue,
- 26 Hlaba o šia digwara,
- 27 O gopole maišago ...

[Letl. 13]

5.1 Go tšwa temanathetong ya 1 laetša:

5.1.1 Morumokwanoputla (1)

5.1.2 Morumokwanotia (1)

5.2 Bontšha sešura go tšwa temanathetong ya 2 o be o tšweletše mohola wa sona. (2)

- 5.3 Na sereto se ke sa mohuta mang? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 5.4 Hlaloša tirišo ya seka mothalotheong wa 20. (2)
- 5.5 Na moya wo o fokago seretong se ke wa mohuta mang? Fahlela karabo ya gago. (2)
- [10]**

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: PADI/DINGWALOTŠHABA

Araba potšišo YE TELELE goba YA SETSOPOLWA. Ge o kgetha ditsopolwa KAROLONG ye, gona araba ye telele KAROLONG YA C. Ge o kgetha ye telele KAROLONG ye, gona araba ya ditsopolwa KAROLONG YA C. Botelele bja karabo ye telele e be mantšu a 400–450.

POTŠIŠO YA 6: POTŠIŠO YE TELELE**BADIMO BA BOLETŠE – MJ Mpepele**

Sekaseka thulano ya padi ye.

Botelele bja karabo e be mantšu a 400–450.

[25]**POTŠIŠO YA 7: POTŠIŠO YA DITSOPOLWA****BADIMO BA BOLETŠE – MJ Mpepele**

Badišiša setsopolwa sa A le sa B ka tlhokomelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA A

'Ke go beditše mogadibo.'	
'Kgoši ya ka, ke theeditše Mokone.'	
'Ke go beditše mabapi le yola Ditaui.'	
'Ditaui ge a reng, Mokone wa 'ntšhi dikgolo?'	
'Ga ke sa bo pata ruri mogadibo.'	5
'A Ditaui o lala a go hlora boroko?'	
'Ditaui ga a ntlhore boroko mmago rena. Ke hlora ke ditiro tša ka boroko.'	
'Ditiro ya re e le tša gago tša go latša ntle ge di dira eng? Hle e tšwa ka taba Mokone yo mogolo.'	
'E rile mola Ditaui e sa le letekatekana ka mo pota ka phefong mogadibo.'	10
'Lebaka lona e le eng ge o be o dira ka wona mokgwa woo, Mokone?'	
'Lebaka e le ge ke sa rate ge a ka nyala mosadi. Ke mo eme pele mogadibo.'	
'Sešane sa basadi! Ka Banareng ba ntswetše!'	
'Ee, go bjalo. Bothata bjale ke mohu tatagwe. Tsweke o eme ka maoto mogadibo. Tsweke o re tlhame ga e boe le sa yona mogolodi le wona bjalo fela.'	15
'Bjale go tle go dirwe eng ge go le ka wona mokgwa wo?'	
'Ke rile mola nna ke robetše maabane ona a maabane, mogolwane'aka Tsweke a tloga a iponagatša ditorong tša ka. Ruri o tlogile a mpotša tsebegokwa gore ke kgopele tshwarelo go wena ka molomo wo wa ka, go sego bjalo o tlo mpitša ka monwana mola bakgomana ba mošate ba ntebeletše. Ke ka mo ke go beditšego ke re ntshwarele hle, mmaBakone. Ke šetše ebile ke laetše ngaka ya ka gore e pherekolle.'	20
'Nna ga ke mogolonoši, rangwane'abo. Ke tla di begela Bakone.'	

[Matl.42–43]

- 7.1 Laetša gore baanegwa ba ba latelago ba tswalana bjang le Ditau. (1)
- 7.1.1 Komanyi (1)
- 7.1.2 Rašuwa (1)
- 7.2 Ditiragalo tša padi ye ke tša segologolo. Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 7.3 Ka dintlha TŠE PEDI efa bokamorago bja diteng tša setsopolwa se. (2)
- 7.4 Ka dintlha TŠE PEDI laetša bohlokwa bja poledišano setsopolweng se. (2)
- 7.5 Hlaloša ka mo diteng tša padi ye di nyalelanago le morero wa yona ka gona. (2)
- 7.6 Maikutlo a gago ke afe mabapi le Ditau ge a gana go phethagatša lentšu la mohu? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)

SETSOPOLWA SA B

Yola Nthuše o rile go tšwa ka difate, gwa re ka letšatši le lengwe Kgokolo wa Banareng a tla a tsogela go Ditau e sa le ka ledimadimane. Monnamogolo o be a thonkegile dintho tšona tšela tša gagwe tša kgale. O be a gopotše nako yela Seritša a gomela gagabo. Yena o thomile pele ka gona go dikologa taba ya gagwe go fihla a bile a bona bokaone e le go phula sekaku ka ge boladu bo be bo fiša yena ka noši.	5
'Ditau motlogolo ...!'	
'Ke nna yo malome, ke theeditše.'	
'Bohlola bja mohuta wo o kile wa bo bona kae le gona thoko efe ya naga?'	
'Na ke bohlola bofe bjo ge ke šetše ke rata go kwešiša malome?'	
'Basadi ba kile ba lahlwa bjalo ka marotse a go bola?'	10
'Ee, lerotse ge le ka se apeye sona semphemphe goba thophi, ruri mohola wa lona ke eng ntle le go pirimetšwa kua mokgotheng la gafelwa dipokolo?'	
'Ditau ruri o etša ofe motho?'	
'Ke etša nna ka noši malome.'	
Nnete ka ntle ga go huma lodi, Kgokolo o namile a fa motlogolo wa gagwe sephotho ka gona go bona gabotse gore o tšhela leswika ka meetse.	15
Mokgekolo Komanyi yena o be a fela a bonwa a itirile komana madula'a bapile le Thabišo. E rile mola nako e sa hlwe e botšišwa eupša e bonwa ka mahlo gore yona e fihlile, barongwa ba babedi ba ikgaša le yola Thabišo gona kua gae gagabo gore a ye go phuhlamela ntshe.	20

[Matl. 175–176]

- 7.7 Go ya ka tsebo ya gago ya padi ye, tšweletša baanegwa ba ba latelago: (1)
- 7.7.1 Molwantšhwa (1)
- 7.7.2 Molwantšhi (1)

- 7.8 Ka dintlha TŠE PEDI tsopola polelo ya Ditau yeo e laetšago semelo sa lenyatšo. (2)
- 7.9 Ka dintlha TŠE THARO efa ponelopele ya gago mabapi le ka mo Ditau a fetolago Kgokolo ka gona setsopolweng se. (3)
- 7.10 Hlaloša ka mo phekgogo le sehloa di tšweleditšwego ka gona pading ye. (2)
- 7.11 Hlaloša ka fao mongwadi a tšweleditšego kgegeophetogi pading ye. (1)
- 7.12 Ahlaahla ka fao bokantle bja padi ye bo nyalelanago le diteng tša yona ka gona. (2)
- [25]**

POTŠIŠO YA 8: POTŠIŠO YE TELELE**KGALAGALO TŠA SETU – MS Machitela**

Sekaseka **thulano** ya padi ye.

Botelele bja karabo e be mantšu a 400–450.

[25]**POTŠIŠO YA 9: POTŠIŠO YA DITSOPOLWA****KGALAGALO TŠA SETU – MS Machitela**

Lekodišiša ditsopolwa tše gore o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA C

'Nna ditaba di a mbora, wena di a go kgahla?'

'Di go *bora* ka eng? A o a tseba gore go *bora* ke go dirang?'

'Nna ga ke nyake go di lebelela. Nna ke nyaka filimi ya Avatar. O a e tseba filimi ya Avatar tate?'

'Ee, ke a e tseba. Eupša o lemoge gore mo difiliming go a bapalwa, mola ditabeng go 5
begwa ditiragalo tša nnete.'

'Owee! Nna ditaba nka se di lebelele. Wena mma di a go kgahla?'

'Eya go hlapa ke bošego!'

'Gape ga se ke je dijo.'

'Ga o tsebe mo di lego gona?' 10

Molatelo o rile go bolela bjalo, morwa a napa a leba ka phapošing ya boapeelo a yo itsholela dijo. Matome le yena o ka se tsebe gore o be a gopotše bjang ka gore a ka se re mola a bona rragwe a itsholela dijo, a gopola gore yena o tla di solelwa ke mmagwe. Aowa, mošemane o ile a boa le dijo tša gagwe a tla a itulela kgauswi le rragwe a ja ka setu. O ile go fetša go ja a ya go hlatswa poleiti ya gagwe ka mola phapošing ya 15
boapeelo. Go fetšeng go hlatswa poleiti o ile a leba ka phapošing ya gagwe a itokišetša go hlapa.

Ka gore e be e setše e le molao wa ka fao lapeng, Mojaogobedi le yena o ile a emelela a ya go hlatswa poleiti ya gagwe, ge a fetša a yo tšhela meetse gore a hlapa.

[Letl. 47]

9.1 Laetša gore baanegwa ba ba latelago ba tswalana bjang le Molatelo.

9.1.1 Matome (1)

9.1.2 Mojaogobedi (1)

9.2 Ditiragalo tša padi ye ke tša sebjalebja. Fahlela ka dintlha TŠE PEDI go tšwa setsopolweng se. (2)

9.3 Ka dintlha TŠE PEDI efa bokamorago bja diteng tša setsopolwa se. (2)

9.4 Ka dintlha TŠE PEDI laetša bohlokwa bja poledišano setsopolweng se. (2)

9.5 Hlaloša ka mo diteng tša padi ye di nyalelanago le morero wa yona ka gona. (2)

- 9.6 Maikutlo a gago ke afe mabapi le Molatelo ka go utela monna wa gagwe bolwetši bja gagwe bja kankere ya molomo wa popelo? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)

SETSOPOLWA SA D

Kakanyo yeo ya Mojagobedi ya gore ba ipoeletše, Molatelo o ile a e tšeiša phefo. Ya re ge mothaka a thoma go e bolela a tiišitše, mosadi a mmotšiša gore kgane o itlhaganetše kae? O tsebe gore ka nako yekhwī Molatelo o be a šetše a thomile mekgwa yela ya gagwe ya go fo homola ge a ratile. O be a šetše a etšwa go boa ga ngaka Devendranath gomme ebile a thomile kalafi ya <i>chemotherapy</i> . Ge yoo mogatšagwe a be a bolela tšeo o be a mo šišimiša. O be a ekwa o ka re o mmona molahlego goba o a mo kganyetša. Kgane Mojagobedi o be a hloma bjang banna?	5
Ga go ka mokgwa wo Mojagobedi a bego a hloma ka gona ka gore o be a sa tsebe sephiri sa mogatšagwe. Motho yo a bego a hloma ka mokgwa wo mongwe e be e le yena Molatelo ka go dula sephiri se sekaa ka marago. Bjale ka ge re šetše re kwele, o be a phaetše ka thoko keletšo ya ngaka ya gore a hlalošetše mogatšagwe ka bolwetši bja gagwe gore a kgone go mo thekga. A ke re hle gomme go dira bjalo e be e tla ba go phetha lela la mogogolo wešo la gore sedikwa ga se na bogolo.	10
Aowa, ka ge bolwetši bjoo e se bja Mojagobedi ebile e se bja ka goba bja lena banabešo; a re se bone Molatelo phošo.	15
[Matl. 100–101]	

- 9.7 Go ya ka tsebo ya gago ya padi ye, tšweletša baanegwa ba ba latelago:
- 9.7.1 Molwantšhwa (1)
- 9.7.2 Molwantšhi (1)
- 9.8 Ka dintlha TŠE PEDI tsopola polelo ya mongwadi ye e laetšago gore Molatelo:
- 9.8.1 O a fetogafetoga (1)
- 9.8.2 O na le sephiri (1)
- 9.9 Ka dintha TŠE THARO efa ponelopele ya gago mabapi le ka mo Molatelo a fetolago Mojagobedi ge a nyaka ngwana. (3)
- 9.10 Hlaloša ka mo phekgogo le sehloa di tšweleditšwego ka gona pading ye. (2)
- 9.11 Hlaloša ka mo mongwadi a tšweleditšego kgegeophetogi pading ye. (1)
- 9.12 Ahlaahla ka fao bokantle bja padi ye bo nyalelanago le diteng tša yona ka gona. (2)
- [25]

GOBA

DINGWALOTŠHABA

Araba potšišo YE TELELE goba YA DITSOPOLWA.

POTŠIŠO YA 10: POTŠIŠO YE TELELE**TODI YA BATLOGOLO – M Makgopa, BMT Makobe le AP Nkadimeng**

Sekaseka **matseno, moya wo o fokago le mafetšo** a dikanegelotšhaba tše di latelago:

- Nonwane ya 'Ngwana wa dimakatšo'
- Seretotumišo sa 'Kgošigadi Modjadji'
- Košana ya 'Sebodu'

Botelele bja karabo e be mantšu a 400–450.

NONWANE**NGWANA WA DIMAKATŠO – AP Nkadimeng**

'O nyaka bohumi mošaa? Ke nna Thuhu. Tša ka ga di bapalelwe. O a nkwa, mošaa?'

'Ke ... ke a go kwa, Kgoši,' gwa bolela Nkebe a thothomela.

'Ke nyaka hlogo ya ngwana wa gago wa leitšibulo yo a sa tšwago go belegwa. Ge o fihla mo o tšile go mmolaya ka noši gomme ke moo mahumo a ka go tlelago. Wa ela ruri o tlo ntseba mošaa. Ga ke bonelwe ke bašemanyana. Sepela gomme o se pekwe morago!' 5

[Letl. 77]

SERETO**KGOŠIGADI MODJADJI (KGOŠIGADI YA GO NEŠA PULA) – BMT Makobe**

- 1 Re Balobedu, re boologa bohlabatšatši bja Zimbabwe,
- 2 Re ditlogolo tša kgošikgolo Dzugudini
- 3 SebušaBakaranga banešapula tša mokhora,
- 4 Ba rego ge e duma e a tšhologana,
- 5 Ra tla ra ja maraka le dinyoba,
- 6 Ditlogolokhukhukhukhu tša Kgošikgolo Monomotapa,
- 7 Baagibagolo ba lebotu monepenepeswika la marope a Zimbabwe.
- 8 Re šikatee le Bavenda le Baphalaborwa ba Malatji
- 9 Moo ba rego tshogana tlogelang go hubakela Borwa,
- 10 Ka ge mo go phala Borwa ebile go lla noto.
- 11 Re hlompšha le ke Mazulu, tlogolwana tša kgoši Tšhaka,
- 12 Le leina ba re reetše Mabelemanane,
- 13 Ka go leboga mokhora wa pula tša matlorotloro lefaseng re tlišago.
- 14 Re dikgošikgolo manešapula tša medupi, pula tša matlorotloro,
- 15 Re buša tšatši le hlabile!
- 16 Bošego re šuthelela batho ba bošego sebaka,
- 17 Re banwi ba meetsetlhweka a noka tša boMolototsi,

- 18 Magageng a thokgwa tša boDaja,
 19 Diphororong tša boDebegeni,
 20 Moo go fokago meoya ya badimo baletasetšhaba,
 21 Mola bogoši bo ikadile Khetlhakone
 22 Moo šaka la bogoši le hlomphilwego ngwageng wa 1936
 23 Go ba bohwa bja naga ya Afrika-Borwa.
 24 Ka gaborena ga re nyalwe, re a nyala,
 25 Bane re swere mphodikgolo, mpho tša badimo le Modimo,
 26 Re swere naka la pula maphedišaditšhabatšhaba,
 27 Re swere todi tša magodimo madidimetša go tšwa kgole magodimodimong,
 28 Re tšhaba go tswaka meeta le pitša tša badimo ka diaila ditlalemeso!

[Matl. 112–113]

KOŠA**SEBODU – BMT Makobe**

MOHLABELEDI: Sebodu, Mampepe ...!
 BAHLATLODI: O agile motse thabeng!
 MOHLABELEDI: Eyee ... Mampepe ...!
 BAHLATLOLEDI: O agile motse thabeng!
 MOHLABELEDI: Thabeng ..., thabeng!
 BAHLATLOLEDI: O agile motse thabeng! ...

5

[Letl. 145]

[25]**GOBA**

POTŠIŠO YA 11: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**TODI YA BATLOGOLO – M Makgopa, BMT Makobe le AP Nkadimeng**

Bala ditsopolwa tše ka tlhokomelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA E**MMUTLA LE MPŠA – BMT Makobe**

E rile e le nonwane!

Keleketla!

Kgalekgale Mmutla le Mpša e be e le bagwera ba bagolo. Ba be ba jelana jelane, ba etelana bošego le mosegare. Ge Mmutla a eya maeto o be a šia bana ba gagwe le Mpša. Mpša le yena ge a eya maeto o be a šia bana ba gagwe le Mmutla. Ruri bagwera ba ba babedi e be e le monwana le lenala, go se yo a ka tsenago makgatheng a bona. Ka dinako tše dingwe ba be ba bitšana go ya nokeng go ya go rutha goba go ya go thea dihlapa. Ba be ba re go rutha ge ba fetša ba hlapise bana ba bona. Ka letšatši le lengwe Mmutla le Mpša ba ile ba dira kano ya gore segwera sa bona e tlo ba sa bophelo ka moka. Mmutla le Mpša ba ile ba swarana ka diatla e le ge ba tiišetša se. 5

'Mpša mogwera, ka mokgwa wo re ratanago ka gona go a makatša,' gwa realo Mmutla. 'Mmutla ngwanešo, moo gona o opile phala mmala. Gape ga ke kgone go phela ka ntle le wena. Ge go kgonega nka be re dula mmogo,' gwa realo Mpša. 10

'Moo gona o bolela nnete, eupša bothata ke gore wena o phela ka nama mola nna ke iphelela ka go fula le go ja digwere,' gwa realo Mmutla. 15

'Moo gona o bolela nnete, mogwera. Nna yena ke ithatela nama.'

'Rena Bommotla re a hlaka ka gore re phela re tšhaba,' gwa realo Mmutla o itshwere lehlaa.

[Letl. 51]

- 11.1 Tsopola tše di latelago nonwaneng ye:
 - 11.1.1 Matseno (1)
 - 11.1.2 Polelo ya boiphetolelo bja batheeletši (1)
- 11.2 Go ya ka setsopolwa se, laetša tswalano ya Mmutla le Mpša. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 11.3 Efa mehola YE MEBEDI ya nonwane ye. (2)
- 11.4 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša bohlokwa bja poledišano bjalo ka ge e dirišitšwe setsopolweng se. (2)
- 11.5 Hlaloša semelo sa Mmutla ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 11.6 Na nonwane ye ke ya mohuta mang? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 11.7 Ahlaahla molaetša wa nonwane ye. Fahlela karabo ya gago. (2)

SETSOPOLWA SA F**BABINATAU BA GAMALEKA – CL Mokoena**

- 1 Ke Bahunoto bao ba tšwago Phakakang,
- 2 Ga boKanyane 'a Gobetse.
- 3 Batho bao re tšwago Phakakang
- 4 Ga re nene, re moloko mong,
- 5 Re hlwele re ena Rakanyane Swikeng.
- 6 Ke bana ba Mmankale Madimetša,
- 7 Ba meriri mebegakebolwe, ka bolwa ke ya dingakeng.
- 8 Ke bana ba Mogokolodi
- 9 A nakana, seripahlogo se sepela
- 10 Gwa šala sebelebele.
- 11 Ke ba Maleka 'a lehwiti la gare ga Tšhemo,
- 12 Ba segamelo sa mefoka,
- 13 Moo ba rego pula e nele bošego,
- 14 Ra tsoga re kgotsa dinoka go falala.
- 15 Ke bana ba mohlwa mmolayatšhemo,
- 16 Bengtšhemo ba lla.
- 17 Ke baTshwaane 'a Mpuu,
- 18 Ka dira a epa segwere le mongtseka.
- 19 Ke Mapono a Mzilikazi 'a Matšhoba,
- 20 A rego ka mo tia Moswatsi ka mo tia.
- 21 Ke bana ba Moruthane 'o mogolo,
- 22 Selepe sa Mafolo 'a Kanyane,
- 23 Ba rego ke bomang bale ba lego mola,
- 24 Ba re ke lekoko la Moruthane.
- 25 Ba re selepe se wele molapong,
- 26 Ba re se letšwa ke mang?
- 27 Ba re se letšwa ke Moruthane.
- 28 O rema mere, o tla be a rema
- 29 Le mekabi ya bokgoši,
- 30 E lego lebokatšie le mašemong ao e sego a bolona.
- 31 Ke ba Mmadingwe tša Rapudi,
- 32 Ba Phuti seenamokokotlo,
- 33 Bengbutši ba ena sebelebele,
- 34 Ka Moribeng wa Hunoto,
- 35 Ba re re tšhaba baditi!

[Matl. 131–132]

11.8 Tsopola tše di latelago:

11.8.1 Poeletšo thomi ya sekafoko go tšwa setsopolweng se. (1)

11.8.2 Sešura go tšwa methalothetong ya 1–6. (1)

11.9 Efa sebopego sa ka ntle sa sereto se o lebeletše methalotheto. (2)

- 11.10 Na sereto se ke sa mohuta mang? Fahlela ka lebaka. (2)
- 11.11 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša tema ye e kgathwago ke mafetšo a 'Ke tšhaba mediti!' seretong se. (2)
- 11.12 Ahlaahla maikutlo a sereti seretong se. Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)
[25]

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA/TIRAGATŠO

Araba potšišo YE TELELE goba YA DITSOPOLWA. Ge o kgethile ditsopolwa KAROLONG YA B gona araba ye telele KAROLONG ye. Ge o kgethile ye telele KAROLONG YA B gona kgetha ya ditsopolwa mo go KAROLO ye. Botelele bja karabo ye telele e be mantšu a 400–450.

POTŠIŠO YA 12: POTŠIŠO YE TELELE**O IPHIHLETŠENG? – LT Maphoso**

Sekaseka ka fao mongwadi a tšweleditšego tikologo ya papadi ye.

Botelele bja karabo e be mantšu a 400–450.

[25]**POTŠIŠO YA 13: POTŠIŠO YA DITSOPOLWA****O IPHIHLETŠENG? – LT Maphoso**

Bala ditsopolwa tše ka tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA G**(Ka gare Mosegare Ka ntlong)**

MAHUNELA:	(O kgwerebetla sellathekeng) Na sellathekeng se ke tla se thoma ka kae? Ke ra ka gore le mahlo ga a bethe gabotse, mola le go bala ke sa go tsebe. Gape Sarinki o tloga a ntšhitetše ka selo se. A ka rekela Rankotsana wa go swana le nna selo se?	5
JEMINA:	(O a goroga) Na ke neng ke kokota, wena Mahunela?	
MAHUNELA:	Ao Jemina, Na o bewa ke eng mo?	
JEMINA:	Na wena ke eng selo se o se swerego, Mahunela?	
MAHUNELA:	Sellathekeng.	
JEMINA:	(O a sega) Wena Mahunela, wa ba le sellathekeng? Na dikgomo matšatši a di kgona go bolela ka mogala?	10
MAHUNELA:	Na o ra bjang, Jemina? Gape wena o tlwaetše go roga batho.	
JEMINA:	Ke ra ka gore bagwera ba gago ke dikgomo. O ra gore o itheketše yona founo ye?	
MAHUNELA:	Ee, ke itheketše. Aowa, ke e thwetše.	15
JEMINA:	Ee, o e rekile. Gomme nka be tšhelete ye o rekilego mogala wo ka yona, o lefele Rebone kua sekolong.	
MAHUNELA:	Wa be o thomile, mogadibo. O a bona selo se nna ke sa se nyakego, ke go bona Rebone a ile sekolong. Ke mosadi.	
JEMINA:	O swanetše go ya.	20
MAHUNELA:	Nna ke be ke re ge a ka nyalwa, o tla be a mphokolelitše mathata a a ka mo gae. Ke a hlaka, Jemina.	
JEMINA:	Bjale o nyaka go rekiša ngwanamogolwake go ikhola? Rebone o swanetše go ya sekolong.	
MAHUNELA:	(Ka dihlolong) O se ke wa bolelela godimo, šowe Rebone o a tsena.	25
JEMINA:	Gopola tšhukudu o namele sehlare. Ee, gape ke nyaka a kwe.	

Mminorathwana

[Matl. 36–37]

- 13.1 Tsopola ditšhupasefala TŠE THARO tše di tšweletšago tiragalo setsopolweng se. (3)
- 13.2 Laetša tswalano gare ga baanegwa ba; go tšwa papading ye:
- 13.2.1 Mahunela le Sarinki (1)
- 13.2.2 Mahunela le Jemina (1)
- 13.2.3 Mahunela le Rebone (1)
- 13.3 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša ka moo mongwadi a tšweleditšego tharollo ya bothata papading ye. (2)
- 13.4 Na poledišano ya Mahunela le Jemina e ka tšwetša pele thulano ya mohuta mang gare ga Mahunela le Rebone? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 13.5 Re alele maikutlo a gago mabapi le polelo ya Jemina ya gore Mahunela o swanetše go iša Rebone sekolong. Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)

SETSOPOLWA SA H**(Ka gare Bošego Thabeneng)**

(Go kwagala mmimo le batho ba go nwa bjala. Benjamene le Monyaku ba bo hlabile.)

- BENJAMENE: Hei, Monyaku! O tsebe gore mafelelong a beke ye ke nwa bjala le wena la mafelelo.
- MONYAKU: Go reng o bolela bjala, Benjamene? 5
- BENJAMENE: O ra gore ke tla kgona go hlwa ke enwa bjala le lekgwahla?
- MONYAKU: Wena kganthe o eng?
- BENJAMENE: Nna ke rometše mmame Jemina kua gaboSarinki gore a iše magadi. Ke nyetše monna.
- MONYAKU: Go thušang o nyetše mosadi yo o mo tšhabago (*Go lla mogala*). 10
- BENJAMENE: Mogala šo o a lla. (*O a sepela*) E re ke tšwele ka ntle ke kgone go yo o araba.
- Khwelelo**
Tšwelelo
Ka ntle Bošego Thabeneng 15
Go lla sellathekeng
- BENJAMENE: Hello! Ke Benjamene.
- REBONE: (*Filthara*) Buti Benjamene, ke Rebone.
- BENJAMENE: Ke a go kwa, kgaetšedi.
- REBONE: Buti Benjamene, nke o tle gae ka pela. 20
- BENJAMENE: Ke tlo dirang?
- REBONE: Tate o re o nyaka go go bona.

BENJAMENE: Mang? Ge ke nyakwa ke yoo gona lebala. Nka se tle go fihla o mpotša gore o tšerwe ke phiri.

REBONE: *(Ka boleta le phophotho)* Aowa, hle Benjamene! Tate o a babja. Mola e 25
bile a re o nyaka go go kgopela tshwarelo.

BENJAMENE: Ke tshwarelo ya selo mang?

REBONE: Buti Benji o rapelwa ke nna hle! Etla o tle o dio bona tate.

BENJAMENE: A a nyake ngwana wa gagwe. E sego nna. *(O tima mogala)*.

MONYAKU: *(O a goroga)* Benjamene! Na hleng eka o befetšwe? 30

BENJAMENE: Hee! O ntateletše ka mo ntle, wena Monyaku?

MONYAKU: Ke tla reng ke bona o sa boe ka pela. E be e le mang? Sarinki?

PULAMADIBOGO

[Matl.105–106]

- 13.6 Go tšwa setsopolweng se efa nako le lefelo tše di laetšago gore tikologo ya papadi ye ke ya sebjalebja. (2)
- 13.7 Efa dielemente TŠE PEDI tša go laetša gore papadi ye ke ya seyalemoya setsopolweg se. (2)
- 13.8 Hlaloša molaetša wa poledišano ya Rebone le Benjamene setsopolweng se. Fahlela karabo ya gago. (2)
- 13.9 Ka dintlha TŠE THARO hlaloša gore ke ka lebaka la eng Rebone e le molwantšhwa papading ye. (3)
- 13.10 Re alele ponelopele ya gago mabapi le Benjamene ge a gana go ya go bona tatagwe. (1)
- 13.11 Na mongwadi o kgonne go tšweletša thekniki ya kgegeotiragatšo papading ye? Efa dintlha TŠE PEDI. (2)

[25]

POTŠIŠO YA 14: POTŠIŠO YE TELELE**NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu**

Sekaseka ka fao mongwadi a tšweleditšego tikologo ya papadi ye.

Botelele bja karabo e be mantšu a 400–450.

[25]**POTŠIŠO YA 15: POTŠIŠO YA DITSOPOLWA****NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu**

Badišiša ditsopolwa tše gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA I

(Ka phapošing ya boiketlo, Hunadi o bonala a tsena a swere leselwana le nago le dikomiki tše pedi le ketlele ya fofo le lekopolwana la swikiri. Ka lehwapeng o phathakgile lengwalo la nkgekgenene.)

- HUNADI: *(O tšhelela Mphaka fofo.)* Meetsana ke ao Tholo!
- MPHAKA: Hunadi wa Morekhu! Mosadi o realo. *(Mahlo a gagwe a tantšwe ke lengwalo le Hunadi a le phathakgilego.)* Lengwalo leo o le phathakgilego lona le fihla neng? 5
- HUNADI: Ke gona ke sa tšwago go le ntšha ka lepokisaneng la poso.
- MPHAKA: A o le bule, ra kwa tša lona gomme.
- HUNADI: *(O itšhelela teye.)* Le a mpoifiša. Ga le bulwe ke wena. 10
- MPHAKA: Se ntlabele lefeela mogatšaka. O ka boifišwa ke pampišana ya bošilo bjalo!
- HUNADI: Ke boifišwa ke ge ka morago le gatišitšwe setempe sa sekolo sa boSebola! Ngwanaka a ka ba a hlomile bjang!
- MPHAKA: Le tliše keno. *(O a le bula a le bala.)* Šedio tša morwago!
- HUNADI: O hlomile bjang? 15
- MPHAKA: Tšea le wena o ipalele lona.
- HUNADI: *(O a le bala.)* Tšo! Ra tla ra wela mošemaneng yo. O reng nke o tla ganana bjale?
- MPHAKA: Di ntletše dimpa!
- HUNADI: Ge re re o sekolong yena o etše fela go bapala le go tsupulelana melomo le barutiši ba gagwe? 20
- MPHAKA: Ke bona gore ge a tsena mo mantšibua ke swanetše go mo swaraswara.
- HUNADI: Aowa papa, se thome ka go mo swaraswara. Nyakišiša modu wa taba pele.
- MPHAKA: O ra basadi! O šetše o thomile go bea lepheko!
- HUNADI: Se nkwele thoko hle Tholo. Ke kgopela fela gore o bonane le hlogo ya sekolo pele. E re ge o kwele mathomo le boteng bja taba ye e be gona o ka letšago moretlwa. 25

[Matl. 37–38]

- 15.1 Tsopola ditšhupasefala TŠE THARO tše di tšweletšago tiragalo setsopolweng se.

(3)

- 15.2 Laetša tswalano gare ga baanegwa ba; go tšwa papading ye:
- 15.2.1 Hunadi le Mphaka (1)
- 15.2.2 Mphaka le Sebola (1)
- 15.2.3 Mphaka le Raisibe (1)
- 15.3 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša ka moo mongwadi a tšweeditšego tharollo ya bothata papading ye. (2)
- 15.4 Na lengwalo la go tšwa sekolong sa boSebola le ka hlola thulano ya mohuta mang? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 15.5 Re alele maikutlo a gago mabapi le Mphaka yo a sa kgonego go dula lefelong le tee. Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)

SETSOPOLWA SA J

NTLHORE:	O bona re ka thoma ka efe taba?	
LETSOTA:	Nna ke be ke bona nke taba ya bafaladi ke yona ya mathomo e tlogago e tlabatlabiša dibete. Bana ba rena o ka re e tla ba bakgopedi nageng ya gabobona.	
OTŠE:	Wa tla wa tšwa ka taba. O ka re o bone dikgopolo tša ka.	5
NTLHORE:	Ke šetše ke akantše seo re ka se dirago tabeng yeo. Ke lekile go tshwa la ka phalamenteng ya go feta fela ka ge rabadia e be e le yo mongwe, ka gafelwa ka thoko, gwa thwe moeng ke hlare se bogale.	
LETSOTA:	Ke thaba go kwa gore le wena o šetše o kile wa e fa mafahla a gago.	
OTŠE:	Ke laka leo. A re se hlwe re dikadika. Selepe se reme mellwane e segwe. Mofaladi a tle a tsebe gore ke yena mkgopedi. A se le bale gore ge a filwe maengwana a ka godingwana e tla ba a sammaruri.	10
NTLHORE:	Lebakeng la go feta ge yola Mphaka a hlatlošetšwa maamong a rabadia, ke lekile go thibela taba yeo ka ge ke tseba gore re na le masogana ao a sa tšogo phetha dithuto tša go lekana le tša gagwe. Fela le gona ke ile ka botšwa ge ke na le poelomorago.	15
LETSOTA:	Ge e le yoo yena ebile o a ipona. Le mo lese nna ke tla mmintšha ka koto le tee.	
NTLHORE:	Hlokomela, Letsota, gore o se bolelele nonyana masegong. Le gona se laetše gore re ba epela moreo.	20
OTŠE:	O rerešitše. Re swanetše go ba tsatsela bjalo ka phiri. Re ba tšitlanye pele ba ithera.	

[Letl: 91]

- 15.6 Go tšwa setsopolweng se efa nako le lefelo tše di laetšago gore tikologo ya papadi ye ke ya sebjalebja. (2)

- 15.7 Tsopola dipolelo tšeo di laetšago semelo sa bopelompe polelong ya Letsota le Otše. (2)
- 15.8 Hlaloša molaetša wa setsopolwa se. Fahlela karabo ya gago. (2)
- 15.9 Ka dintlha TŠE THARO hlaloša gore ke ka lebaka la eng Mphaka e le molwantšhwa papading ye. (3)
- 15.10 Re alele ponelopele ya gago mabapi le bokamoso bja Letsheng la Mogadisho ge Mphaka a ka boela gae Bonwatau. (1)
- 15.11 Na mongwadi o kgonne go tšweletša thekniki ya kgegeotiragatšo papading ye? Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- [25]**

POTŠIŠO YA 16: POTŠIŠO YE TELELE**LEHUFA – P Mothupi**

Sekaseka ka fao mongwadi a tšweleditšego tikologo ya papadi ye.

Botelele bja karabo e be mantšu a 400–450.

[25]**POTŠIŠO YA 17: POTŠIŠO YA DITSOPOLWA****LEHUFA – P Mothupi**

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA K

LERATO:	(O tšhogile ebile ga a sa tseba gore a dire eng) Kgane o bolela ka eng, mosadi?	
NTLOGELENG:	Ke bolela ka monna wa ka yo o mo gokagoketšago ka metonwana ye ya gago. O nagana gore ge o rekiša diphahlo o swanetše go re tšeela banna? Lehono gona o fihlile Park Station, ngwanenyana. (Monamudi o kwa lešata gomme o tšwela ntle)	5
LERATO:	(O lebelela Monamudi) Monamudi mogwera mosadi šo! O ntlabela lefeela.	
MONAMUDI:	Ke kgale ke le lebeletše le ntšhetšana meši ka dinko, mogwera. Kgane bothata ke eng? Gona monna yo le mmakago ke mang?	10
LERATO:	Le nna ke tlabegile ge ke itšalo, mogwera. Mosadi yo ga a nyake go bolela leina la monna yoo. Ke bona gore o a ntlholela.	
NTLOGELENG:	(O retologela go Monamudi) Hee, wena ngwanenyana, o laleditšwe ke mang mo ditabeng tša rena? A le reng le rata go italetša matšemeng a batho le sa ba tsebe? Goba ke wena o romilego mmalegogwana yo gore a tšee monna wa ka?	15
MONAMUDI:	(O a kgathola) Hee, mosadi, go nna gona o tla di gama o sa di hlapela ke a go botša. Hleng o ka re o ganwa ke go hlomphiwa? O tloga o le yena mphenyašilo ye!	
NTLOGELENG:	(O tuka bogale le go feta) O bolela bjang le nna? Ke tlo go tswalela molongwana wo wa pepepe ka ntahle gonabjale.	20
MONAMUDI:	(Le yena o ja bogale) Nna o se nkwele godimo, teratana tena. O itše bosesane mo nkego o meditše motato. Nna ke tlo go hlagišetša kotsi, mokgekolo.	

[Letl. 8]

- 17.1 Tsopola ditšhupasefala TŠE THARO tše di tšweletšago tiragalo setsopolweng se. (3)
- 17.2 Laetša tswalano gare ga baanegwa ba; go tšwa papading ye:
- 17.2.1 Lerato le Monamudi (1)
- 17.2.2 Lerato le Ntshepe (1)
- 17.2.3 Ntshepe le Ntlogeleng (1)

- 17.3 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša ka moo mongwadi a tšweeditšego tharollo ya bothata papading ye. (2)
- 17.4 Hlaloša mohuta wa thulano yeo e tšweelago setsopolweng se. Fahlela karabo ya gago. (2)
- 17.5 Na maikutlo a gago ke afe mabapi le maitshwaro a Ntlogeleng? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)

SETSOPOLWA L

NTSHEPE:	(<i>O a se dupa</i>) A! Ka banna! Ke kgale ke go bona gore o a loya, moloi tena! (<i>O bona se sengwe</i>) Bjale se sona ke sa eng? A le sona ke sa hlogo? (<i>Le sona o se gomiša dinkong</i>) Kgane maabane ge o be o nkga o be o itlodiše ka selo se?	
NTLOGELENG:	(<i>O a thothomela</i>) Ke be ke direla we ...	5
NTSHEPE:	Tswalela molongwana wo wa gago! Ge o loya o a loya. (<i>O lebelela sešupanako</i>) O leboge nako, moloi tena. Ge nkabe ke sa tšhabe go šalela mošomong nkabe o tlo fetša o mpoditše nnete. Mantšibua ge ke boa ke hwetše o naganne gabotse. Go sego bjalo o tlo tla o ntseba gabotse. Nka se dule le moloi ka mo ga ka. (<i>O boela ka phapošeng ya go hlapela</i>)	10
NTLOGELENG:	(<i>O šala a bolela a nnoši</i>) Monna yo o bone koma ya ka. Ke tlo fetša ke dirile bjang gona mo? (<i>O rothiša megokgo</i>) O ile a re ge a ka mpona ke swere sehlare o a ntlhala. Lehono go molaleng gore o tlo ntlhala ka nnete. (<i>Setunyana</i>) Ke tlo dira eng gona mo? Batho le bona ba tlo reng ge ba ekwa gore ke raketšwe dihlare? Ke gore ke tlo ba sesego sa batho ba mo Motetema? Leano ke eng gona mo? (<i>O homola gannyane</i>) Bokaone ke ge nka ipolaya ka ikhutša go hlwa ke segwa ke batho. (<i>Ntshepe o feditše go hlapa e bile o apere</i>)	15
NTSHEPE:	(<i>Ka bogale</i>) O šale o nagana gore o leba kae, mosadi. Nna nka se dule le moloi ka gae. Ge nka go hwetša mo, batho ba tlo bogela. (<i>O a tšwa o tsena sefatanageng o a sepela</i>)	20

[Letl. 48]

- 17.6 Go tšwa setsopolweng se efa nako le lefelo tše di laetšago gore tikologo ya papadi ye ke ya sebjalebja. (2)
- 17.7 Tsopola dipolelo tša Ntlogeleng tše di laetšago gore ditiro tša gagwe di mo leša dihlong. (2)
- 17.8 Hlaloša molaetša wa setsopolwa se. Fahlela karabo ya gago. (2)
- 17.9 Ka dintlha TŠE THARO hlaloša gore ke ka lebaka la eng Lerato e le molwantšhwa papading ye. (3)
- 17.10 Re alele ponelopele ya gago mabapi le polelo ya Ntshepe ya mafelelo setsopolweng se. (1)
- 17.11 Na mongwadi o kgonne go tšweletša thekniki ya kgegeotiragatšo papading ye? Efa dintlha TŠE PEDI. (2)

[25]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 25
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80